

כמה עומק יש בניצוצות?

הפסנתרן והמורה תומר לב מדבר על ההבחנה בין פסנתרנות נוצצת למעמיקה, על הקונצרט שיגיש השבוע ההרכב שלו, "מולטיפיאנו", ועל יצירה לא-גמורה של מוצרט שהוא העז להשלים

הגי חסטרן

הגי, ה"אסכולה" שלו, נחשבות אכן דרך בתרבות הפסנתר ראי להעיה, עם זאת, כי ההבחנה בין פסנתרנות אקדמית לפסנתרנות רצינית, אף שהיא בעלת משמעות, לא תמיד מתקיימת במציאות. יצירות רות רציניות רבות כוללות קטעים מסחררים כחלק מהמסר; יצירות רציניות אחרות, אף שהן נטולות ראוה וזלה, מחייבות כושר טכני עילאי; יש גם יצירות שבאו לעולם לשם הפקת זיקוקי ריינור פסנתרי ניים, אקדמיקה של אצבעות, אך אינן ריקניות.

הפסנתרן והמורה תומר לב, לשעבר מנהל האקדמיה למוזיקה באוניברסיטת תל אביב, מתייחס להבחנה הזאת בעזרת דוגמאות: "הסונטות הכי 'כבדות' של בטהובן ושוברט כוללות פאסאז'ים קשים מאוד מבחינה טכנית, וכך גם רבות מהיצירות של ברהמס; הקונצ'רטו מס' 3 של פרוקופייב הוא יצירה שמציבה אתגרי על לאצבעות והעי רך שלה הוא גם וירטואוזי וגם אסי תטי, כי אצל פרוקופייב יש תמיד שנינות, ליריות ותיחכום לצד המי שוכות והטכניות; 'הצעה שטנית' (Suggestion Diabolique) של, של, לעומת זאת, נפלאה ככל שהיה, היא וירטואוזית גרידא".

פני שבועיים שורטטה כאן בקווים כלליים דמותה של הפסנתרנית הצ'כית-ישראלית אדית קראוס, שנפטרה לפני שנה בגיל 100. הוזכר כי בשנות העשרה לחייה למדה קראוס בברלין אצל ארתור שנאבל, אמן הפסנתר המיתולוגי שחולל מהי פך בסצינת הריסטילים ותואר בין השאר כמי ש"המציא (מחדש) את בטוחובן". שנאבל, בסיכום תמציתי ממואה, היה פסנתרן אוסטרי-גרמני-יהודי ומורה מהולל. הוא נולד בפולין ב-1882, גדל בווינה והתנסה בברלין. ב-1933 עזב את גרמניה, חי באנגליה ובארצות הברית עד לאחר המלחמה (לגרי מניה לא חזר מעולם, גם לא לביי קור) ומת ב-1951.

את המהפך שחולל שנאבל בהווי הריסטילים אפשר לסכם כמעבר מפסנתרנות נוצצת, מרי שימה אך קלתי-משקל יחסית מצד התוכן של היצירות רבות מהן היו טרנסקריפציות, כלומר עיבודים, לנעימות ידועות מתוך אופרות, אל מוזיקה שמוחסת לה רוחי ניות נשגבת – בעיקר הסונטות של בטוחובן. הפרשנויות שנאבל

שודרת כיום תחושה שהרמה הטכנית של הפסנתרנים המקצרי עיים עלתה מאוד בשנים האחרות, ושאחריים מפסנתרני הצמרת מדור קודם לא היו יכולים להצליח בתחרויות פסנתרנים עכשוויות. לב חושב שהסיבה העיקרית לכך היא תעשיית ההקלטות: לקהל יש ציפיות לשמוע בקונצרט חי של מות טכנית שקולה לזו שהוא מכיר מהקלטות, ונעשה מאמץ עצום לעמוד בציפיות. "טכניקה מושלמת היא כיום תנאי כל יעבור נמוון וכברידה בין פסנתרנים (תחרויות פסנתר כמנגנון ניפווי), ולא מתפ שרים עליו".

ברדי המורים יש כיום שיטות הוראה חדשות, בממד הטכני, שהן יעילות יותר? "לאו דווקא. השיטות אולי אחי שמות שעולים מיד על הרעת,

רות, בחלקן, אבל לא בטוח שהן טובות יותר. לוח וגיר עריין משמשים בהוראת ההיבטים הטכניים של נגינת פסנתר עם זאת, ייתכן שיש השפעה לעובדה שכיום מיליוני ילדים בכל העולם רוכשים כישורי רי מקלדת מגיל צעיר, שמקרינים גם על כישורי נגינה. ההתפתחות המוטורית של ילדים היא שונה. גורם נוסף הוא המספר הגבוה של נגנים ממוחה אסיה, שגדלים ומי תחנכים באווירת שקידה נוקשה, בריסציפלינת ברול".

את מי ראוי להזכיר בפס נתונים בני זמננו שמוייצגים את מורשת שנאבל, את הגי שה האינטלקטואלית הרצינית, השאיפה להיות נאמן לכוונת המלחין? שמות שעולים מיד על הרעת, אמר לב, הם אנדרס שוף ומאריי פראיה. שניהם, הוא מרגיש, הם גם בעלי יכולת טכנית משוכללת להפליא. "שיף הרי הקליט גם את הקונצ'רטו מס' 3 של ברטוק, אולי היצירה הכי קשה בספרות הקונצ'רטי".

אילו יצירות טובות ונעימות אינן קשות מבחינה טכנית? "הסונטות של מוצרט, וגם 'מו' מנטים מוויקליים וה'אימפרומפטי' של שוברט. חשוב להבהיר שיצירות האלה אינן פשוטות כלל לבי צוע, אבל הקשיים בהן הם אחרים, לא טכניים וירטואוזיים גרידא".

הרונרו בלה-מינור ק' 511 של מוצרט, שיש השומעים בו בשורה שופנית, הוא דוגמה מובהקת? "בהחלט".

יש היום פסנתרני צמרת שאי שר לראות בהם מומשיכים של הנישה הוירטואוזית? "דוגמה בולטת, לא יחידה, היא לאנג לאנג. וגם יוג'ה ואנג". אבל זו לא מנגמה שלטת בהבי שרת פסנתרנים.

נכון. כיום מצפים מכל מורה רציני לפסנתר שירדע להציג לתי למיד היבטים מסוימים מרוחו של ארתור שנאבל. למעשה זו גישה מודרנית: הנטייה לחקק נאמנות למקור, אם תרצה – התקרבות של אמנות הביצוע למין דיסציפלינה מרעית".

אצבעות נשמות יחד כשמדובר בנגינה מרובת פס נתרים (יצירות לפסנתר בארבע ידיים, לשני פסנתרים וכי) נדרש